

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 4

2010
КИЇВ

АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
АРХЕОЛОГІЇ
УКРАЇНИ

УДК 902/904(477)
ББК Т4(45)2/4я43
А 874

Серія присвячена публікаціям досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців та скифів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела. Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх хто цікавиться давньою історією України.

Серия посвящена публикациям исследований по археологии и древней истории Украины. Освещаются вопросы социально-экономического развития и культурных связей населения Украины в каменном и медно-бронзовом веках, страницы по истории киммерийцев и скифов, материальная и духовная культура античных греков в Северном Причерноморье, этногенез и ранняя история славян, развитие древнерусских городов и сел. Издаются новые археологические материалы, разведки по истории археологии и архивные источники.

Для археологов, историков, краеведов, учителей истории, студентов исторических факультетов, всех кто интересуется древней историей Украины.

A series is devoted to publications of investigations on archaeology and ancient history of Ukraine. Questions of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, pages of Cimmerian and Scythian history, material and spiritual culture of antique Greeks in Northern Black Sea Coast, ethnogenesis and early history of Slavs, development of the Ancient Russian cities and villages are under observing. New archeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published.

This series is intended for archeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for all who is interested in ancient history of Ukraine.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ СЕРІЇ:

Толочко П. П. (голова), академік НАН України

Івакін Г. Ю. (заступник голови), член-кореспондент НАН України

Корвін-Піотровський О. Г. (відповідальний секретар), кандидат історичних наук

Залізник Л. Л., доктор історичних наук

Козак Д. Н., доктор історичних наук

Крижицький С. Д., член-кореспондент НАН України

Моця О. П., член-кореспондент НАН України

Отрощенко В. В., доктор історичних наук

Скорий С. А., доктор історичних наук

У збірнику, присвяченому пам'яті доктора історичних наук, заслуженого працівника вищої школи України І.С. Винокура, вміщено роботи, у яких висвітлюються актуальні проблеми дослідження археологічних пам'яток України. Хронологічно матеріали охоплюють період від кам'яного віку до давньоруського часу і середньовіччя. Низка статей присвячена історії науки. Збірник підготовлений до друку ДП «ОАСУ Подільська археологія».

В сборнике, посвященном памяти доктора исторических наук, заслуженного работника высшей школы Украины И.С. Винокура, представлены работы, в которых освещаются актуальные проблемы исследования археологических памятников Украины. Хронологически материалы охватывают период от каменного века до древнерусского времени и средневековья. Ряд статей посвящен истории науки.

Сборник подготовлен к печати ДП «ОАСУ Подольская археология».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ВИПУСКУ:

Козак Д. Н. (відповідальний редактор), доктор історичних наук

Строценъ Б. С. (відповідальний секретар) кандидат історичних наук

Абашина Н. С., кандидат історичних наук

Баженов Л. В., доктор історичних наук, Академік Української академії історичних наук

Болтрик Ю. В., кандидат історичних наук

Гуцал А. Ф.

Завальнюк О. М., академік Академії наук вищої освіти України

Копилов С. А., доктор історичних наук

Лубніна Т. І.

Магомедов Б. В., доктор історичних наук

Мегей В. П.

Михайлина Л. П., доктор історичних наук

Отрощенко В. В., доктор історичних наук

Прокопчук В. С., доктор історичних наук

Строценъ Л. Д.

Терпиловський Р. В., доктор історичних наук

ISBN 978-966-02-5429-9 (серія)

ISBN 978-966-02-5554-8 (Вип. 4)

© Інститут археології НАН України, 2010

З М І С Т

До 80-річчя Іона Ізраїлевича Винокура

СТАТТІ

Гуцал В.А. І.С. Винокур — дослідник старожитностей Волині і Поділля

Залізник Л.Л. Періодизація пізнього палеоліту України

Палієнко С.В. Критерії історико-культурної атрибуції пізньопалеолітичних пам'яток Поділля та Волині

Овчинников Е.В. «Кухонна» кераміка канівської групи Західного Трипілля

Охріменко Г.В., Склярєнко Н.В. Припонтійські етнокультурні впливи на території Західної Волині за доби бронзи

Клочко В.І. «Унетичькі» бронзи в Україні

Махортых С.В. Снаряжение коня скифского времени в бассейне Ворсклы (по материалам некрополей Бельского городища)

Клочко Л.С. Вбрання скіфських амазонок

Тилищак В.С. Інгумації Чернелево-Руського могильника черняхівської культури: особливості поховальних обрядів

Кияшко А.Г. Поруйновані поховання в ареалі черняхівської культури

Вакулєнко Л.В. Знахідки римських монет у Прикарпатті та питання грошового обігу

Погоральський Я.В. Побутові печі у житлах IV—X ст. з Волино-Прикарпатського порубіжжя

Войнаровський В.М. Вичинка шкіри: від домашнього заняття через громадське виробництво — до ремесла (на матеріалах ранньосередньовічних слов'янських поселень)

Терпиловський Р.В., Горбанєнко С.А. Сільське господарство мешканців поселення Олександрівка 1

Володарець-Урбанович Я.В. Пастирський гончарний посуд на слов'янських пам'ятках

Козловський А.О., Ієвлев М.М. Розвиток забудови Верхнього Києва кінця X — першої половини XIII ст.

Ягодина М.О. До археологічної карти Західного Поділля

C O N T E N T S

5 On the 80th anniversary of Ion Izrailevich Vinokur

ARTICLES

7 *Gutsal V.A.* I.S. Winokur — researcher of ancient Volhynia and Podolia

14 *Zalzn'ak L.L.* Periodization of the upper paleolithic of Ukraine

26 *Palienko S.V.* Criterion of historical and cultural attribution of the sites of late paleolith in Podillya and Volyn

32 *Ovchinnikov E.V.* «Kitchen» pottery in Kaniv group of West Trypillya culture

41 *Okhrimenko G.V., Sklyarenko N.V.* Pripontiyda's ethno-cultural influences on Western Volhyn in the Bronze Age

49 *Klochko V.I.* The «Unietice's» bronzes in the Ukraine

55 *Makhortykh S.V.* Horse harness of the Scythian period in the Vorskla's basin (based on materials of Bels'k hillfort's cemeteries)

69 *Klochko L.S.* Scythian Amazons' Attire

79 *Tylishchak V.S.* Inhumations of Chernyakhiv's cultures in Cherneliv Rusky's burier (features of burial ritual)

98 *Kyjashko A.G.* Destroyed burials in the Cherniahiv culture area

103 *Vakulenko L.V.* The finds of Roman coins in the Carpathian region and issues of money circulation

109 *Pohoralskyi Ya.V.* Household furnaces from dwellings of IV—X centuries from border-land of Volynian and sub-Carpathian regions

121 *Voinarovskiy V.M.* Curryng and its development from a domestic economy through public production into a trade (on materials from Slavic settlements of early middle ages)

137 *Terpylovsky R.V., Gorbanenko S.A.* Agriculture of inhabitants of settlement Oleksandrivka 1

147 *Volodarets'-Urbanovych Ya.V.* Pastyrskes dishes on the Slavs settlements

153 *Koslovskyy A.O., Iyevlev M.M.* Development of the Upper Kyiv urban area of the end of the 10th — the beginning of the 13th centuries

162 *Yagodyn's'ka M.O.* To the archaeological map of Western Podillya

ПУБЛІКАЦІЇ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Степанчук В.М. Артефакти і модифіковані кам'яні об'єкти Меджибожу: спостереження над матеріалами 2008—2009 рр.

173

Косаківський В.А., Рудь В.С. Археологія Буші та її околиць

180

Лысенко С.Д. Новые памятники подгорцевской группы милоградской культуры на Киевщине

190

Фіалко О.Є. Скільський курганний могильник біля с. Зелене на Херсонщині

201

Гейко А.В. Розкопки могильника черняхівської культури Шишаки у 2009 р.

222

Строцьонь Б.С., Строцьонь М.Б. Рукоміш II — поселення і виробничий комплекс черняхівської культури (дослідження 2004 р.)

226

Петраускас А.В., Коваль О.А., Петраускене А.О. Формування середньовічного Олевська за даними археологічних розвідок 2009 р.

234

Ситий Ю.М. Забудова північно-західної околиці Чернігівського Передгороддя

241

Мисько Ю.В. Зведення кам'яних фортифікацій Хотинської цитаделі за археологічними даними

252

Берест Р.Я. Середньовічні чернечі печерні пам'ятки анахоретів Верхнього Подністер'я

258

ДИСКУСІЇ

Гарат К. Мініатюрні споруди. Зауваження на тему наявності глиняних моделей будівель у неолітичну та енеолітичну добу на території Європи — інтерпретаційні напрямки

265

Лысенко С.С. К вопросу об атрибуции ряда бронзовых украшений

271

Пухолов Ю.О. До питання про характер планування поселень роменської культури

276

Капустін К.М. До питання про причини зміни топографії поселень Середнього Подніпров'я в середині XIII—XV ст.

286

ІСТОРІЯ НАУКИ

Строцьонь Л.Д. Історія дослідження оборонних споруд на Тернопільщині

292

Хададова М.В. Перші польові щоденники Б.О. Тимошука (1946 р.)

300

Кусьнеж С. Мечислав Людвік Потоцький (1810—1878) — охоронець старожитностей Східної Галичини, співавтор відкриття пам'ятника Світовита з р. Збруч, автор першої монографії історичного міста Замостья

303

Отрошченко В.В., Бровендер Ю.М. З досвіду організації польових археологічних семінарів

310

Щербань О.В. Життєпис Лідії Савівни Шульгіної за матеріалами слідчої справи

313

Наші автори

319 **Our authors**

Список скорочень

321 **Abbreviations**

PUBLICATIONS of ARCHAEOLOGICAL MATERIALS

Stepanchuk V.N. Artifacts and modified stone objects of Medzhibozh: observations on the materials of 2008—2009

Kosakivskiy V.A., Rud V.S. Archaeology of Busha and boundary of the village

Lysenko S.D. New monuments of Pidhirtsi group of mylohradska culture in Kiev region

Fialko O.E. Barrow cemetery of Scythian warriors near the village Zelenoje in Kherson region

Gejko A.V. The excavation of the Chernjakov culture cemetery in Shishaki in 2009

Strotsen B.S., Strotsen M.B. Rukomysh II — settlement and production complex of Chernyahiv's culture (excavation 2004 year)

Petrauskas A.V., Koval O.A., Petrauskene A.O. Forming of the medieval Olevsk according to the archaeological reconnaissance 2009

Sytyy Y.M. Northwest outskirts building of Chernihiv suburb

Mysko Ju.V. The construction of the fortifications of the citadel Khotyn on archaeological data

Berest R.Ja. Medieval monkish spelaeon attractions of anchorites in the upper Podnistrovya

DISCUSSIONS

Harat K. Miniature dwelling models. Observation on the subject of clay dwelling models phenomenon in Neolithic and Eneolithic Ages in Europe — interpreting guidelines

Lysenko S.S. About attribution of a row of bronze jewelry

Puholovok Yu.O. Nature of settlement planning in Romny culture revisited

Kapustin K.M. To the problem of the settlements topography changes on the middle Dnepr territories in the XIII—XV centuries

HISTORY of SCIENCE

Strotsen L.D. Archaeological excavation of defence works in Ternopil region

Hadadova M.V. The first field diaries by Timoshchik (1946 year)

Kusnierz J. Mechyslav Ludwig Potocki (1810—1878) — a keeper of antiquities in East Galicia, co-discoverer of Zbruch idol Svetovid and author of the first monograph about historical town Zamość

Brovender Yu.M., Otroshchenko V.V. On the experience of organization of Scientific and Practical Field Seminars

Shcherban O.V. The Biography of ceramologist Lidiya Savvina Shulgina based on the materials of the Investigatory Case

Наші автори

319 **Our authors**

Список скорочень

321 **Abbreviations**